

VER 2026

Spoločenský dosah: Katedra filozofie, Filozofická fakulta KU v Ružomberku

Názov prípadovej štúdie:

Rozvoj kritického myslenia u učiteľov a žiakov stredných škôl

Obdobie, kedy sa uskutočnil výskum, z ktorého spoločenský dopad vychádza:
2004 – 2021

Údaje o zamestnancoch predkladajúceho útvaru, ktorí vykonali výskum:

Ján Hrkút, PhD.

Univerzitný docent

**Obdobie(-ia) zamestnania na
predkladajúcej inštitúcii:
2005 – trvá**

Obdobie, v ktorom došlo k deklarovanému spoločenskému dopadu:
2022 – trvá

1. Stručné zhrnutie spoločenského dopadu

Výskum prispel k zlepšeniu podmienok rozvoja kritického myslenia medzi učiteľmi a žiakmi stredných škôl. Tento pozitívny spoločenský vplyv sa prejavil hlavne v dvoch oblastiach: (1) v metodickom a obsahovom zlepšení podmienok pre výučbu kritického myslenia na stredných školách prostredníctvom metodických materiálov a metodických školení pre učiteľov stredných škôl, (2) vo vytvorení podmienok pre stabilný systém príležitostí na rozvoj kritického myslenia pre študentov stredných škôl prostredníctvom pravidelného organizovania súťaže Medzinárodná filozofická olympiáda (IPO), ktorú na Slovensku organizuje naša katedra.

2. Výskum, na ktorom je dosah založený

Kritické myslenie je kľúčovou kompetenciou občanov, ktorá je nevyhnutná pre aktívnu demokratickú participáciu, ako aj pre úspešné zamestnanie sa na trhu práce. Niekoľko výskumných štúdií však poukazuje na relatívne nízku úroveň kritického myslenia medzi študentmi stredných škôl na Slovensku, ktorí v dlhodobom horizonte zaostávajú za európskym priemerom (PISA 2015, 2018, 2022). Rozvoj tejto kompetencie na stredných školách sa javí ako nedostatočný, a to aj z dôvodu neprimeraných podmienok na výučbu kritického myslenia, vrátane nedostatku relevantných metodických nástrojov.

Dr. Hrkút sa dlhodobo venuje výskumu kritického myslenia a jeho zlepšovania u vysokoškolských a neskôr stredoškolských študentov. V rokoch 2004 až 2021 sa podieľal na štyroch po sebe idúcich výskumných projektoch týkajúcich sa kritického myslenia, na prvých troch ako spoluriešiteľ a na poslednom ako hlavný riešiteľ projektu. Prvé tri projekty boli primárne teoretické, zatiaľ čo štvrtý bol orientovaný na aplikáciu a zameraný na vývoj inovatívnych a efektívnych didaktických nástrojov na rozvoj kritického myslenia u študentov stredných škôl.

V prvom projekte sa Dr. Hrkút zaoberal otázkou intersubjektivity a sebapoznania [1]. V druhom projekte sa zamerával na otázku vzťahu medzi závislosťou alebo nezávislosťou vedy a náboženstva, ako aj na otázku negatívnej metódy, kritizujúcej nefalzifikovateľnú teóriu [2,3]. V treťom projekte sa Dr. Hrkút zaoberal problémom vzťahu medzi vedou a teológiou. Zdôraznil dôležitosť nereduktívneho pohľadu na ich vzájomný vzťah a zmapoval súčasnú situáciu v príprave budúcich učiteľov filozofie [4,5].

Dr. Hrkút potom v rokoch 2020–2021 realizoval vlastný aplikovaný didaktický projekt, **v ktorom skúmal možnosti vhodného uplatnenia výskumu kritického myslenia vo výučbe na stredných školách** prostredníctvom zlepšenia výučby kombináciou teoretickej analýzy a empirického testovania. Na tento účel analyzoval existujúce metódy rozvoja čitateľskej gramotnosti, obsah učebníc filozofie a občianskej náuky a zisťoval aké skúsenosti majú učitelia s výučbou kritického myslenia.

Zároveň ako hlavný koordinátor IPO na fakulte – a národný organizátor tejto súťaže pre Slovensko – Dr. Hrkút organicky a systematicky prepojil svoj výskum s aktivitami zameranými na zlepšenie metodických podmienok výučby kritického myslenia na stredných školách. V rámci IPO organizoval pravidelné metodické semináre pre učiteľov a vytvoril nadštandardné príležitosti pre rozvoj kritického myslenia stredoškolských študentov s medzinárodným presahom.

Jeho projekt zahŕňal aj testovanie rôznych metód čítania a analytického myslenia u vysokoškolských študentov. Študenti sa naučili identifikovať hlavné argumenty, analyzovať predsudky a rozpoznávať manipulatívne techniky. Cvičili sa aj v diskusii kladením otázok a identifikovaním logických chýb. Výskum zdôraznil, že kritické myslenie vyžaduje systematický rozvoj logických a argumentačných zručností.

Výsledkom projektu bola **akademická učebnica o kritickom myslení** [6], ktorá vhodne kombinuje teoretické vedomosti s praktickými metodickými postupmi a bola bezplatne distribuovaná všetkým učiteľom stredných škôl, ktorých študenti sa zúčastnili projektu IPO.

3. Odkazy na výskum

- [1] HRKÚT, J.: Intersubjektivita a sebaopoznanie. In: [Intersubjektivita v globálnej situácii](#). Bratislava: FÚ SAV, 2006. ISBN 80-967225-7-3, s. 87-91.
- [2] HRKÚT, J.: [Vzťah vedy a náboženstva \(nezávislosť\)](#). In: Vzťah vedy a náboženstva (eds. L. Kvasz, E. Zeleňák). Ružomberok: FF KU, 2008. - ISBN 978-80-8084-349-6, s. 60-72.
- [3] HRKÚT, J.: [Mýtus negatívnej metódy a kritika nefalzifikovateľnej teórie](#). In: *Filozofia*. Bratislava: SAV, FÚ. – ISSN 0046-385X. – ISSN 2585-7061. – Vol. 66, No. 4 (2011), s. 378-385.
- [4] HRKÚT, J.: [Country Report: Slovakia. Philosophy on \(at least\) Three Borders](#)s. [Filozofia na minimálne troch hraniciach. Správa za Slovensko.] In: Journal of Didactics of Philosophy. ISSN 2624-540X, Vol. 5, No. 1 (2021), s. 29-32.
- [5] HRKÚT, J.: [Independence: A Non-reductive View of the Relationship Between Science and Theology: Deepening of Barbour's Approach](#). [Nezávislosť: Nereduktívny pohľad na vzťah vedy a náboženstva. Prehlbenie Barbourovho prístupu] In: *Philosophia*. Sofia: IMPC. ISSN 1314-5606, Vol. 27 (2021), s. 35-50.
- [6] HRKÚT, J.: [Čítať a myslieť. Stratégie a metódy rozvoja kompetentného čítania a kritického myslenia](#). Ružomberok: Verbum, 2021. ISBN: 978-80-561-0858-1.

Výskumné granty

Výstupy vyplývajúce z grantov: [1,2] = A., [3] = B., [4,5] = C., [6] = D.

A. Chair: P. Volek, Science-Religion Dialogue and Critical Thinking, Metanexus Institute on Religion and Science, USA, 2004-2007, 15.000 USD.

B. Chair: P. Labuda, On What There Is: Varieties of Realism and Their Influence on Science and Religion Dialogue, MGNI #1348, Metanexus Institute on Religion and Science, 2009-2014, 8,000 USD.

C. Chair: E. Zeleňák, Conceptual relativism in contemporary philosophy: definition, limits and problems [Pojmový relativizmus v súčasnej filozofii: vymedzenie, limity a problémy] # 1/0640/19 VEGA, 2019-2021, 11.786 EURO.

D. Chair: J. Hrkút, Stratégie a metódy rozvoja čitateľskej gramotnosti. FPV FF KU v Ružomberku, 2020 - 2021, 500 EURO.

4. Podrobnosti o spoločenskom dosahu

Výskum kritického myslenia zlepšil podmienky pre rozvoj kritického myslenia medzi učiteľmi a žiakmi slovenských stredných škôl. Jeho pozitívny spoločenský vplyv súvisí hlavne s nasledujúcimi tromi momentmi:

4.1 Zlepšenie metodických podmienok pre výučbu kritického myslenia na stredných školách

4.1.1 Zavedenie nového predmetu Kompetencie 21 na strednej škole na základe učebnice a jeho začlenenie do učebného plánu predmetu [6].

Cieľové skupiny: učitelia a študenti stredných škôl.

Obdobie prejavu spoločenského dopadu: od roku 2022/2023 a trvá

Na návrh Dr. Hrkúta Pedagogická rada Spojenej školy Kráľovnej pokoja v Žiline dňa 5. apríla 2022 rozhodla, že do školského učebného plánu pre gymnazistov bude zaradený nový povinný predmet **Kompetencie 21**. Predmet vychádza z učebnice Dr. Hrkúta [6] a používa ju ako explicitný zdroj. Tieto tvrdenia potvrdzuje list riaditeľa školy [f] a oficiálny doklad o zaradení predmetu do učebného plánu (s. 17-20) [g, h].

4.1.2 Zlepšenie výučby kritického myslenia na stredných školách pomocou učebnice [6]

Cieľové skupiny: učitelia a študenti stredných škôl.

Obdobie prejavu spoločenského dopadu: predovšetkým 2023/2024

Učitelia uznali užitočnosť učebnice [6] pri výučbe kritického myslenia. Dostali ju zadarmo počas účasti na IPO (43 učiteľov) a vyjadrili sa o jej užitočnosti takto

Učiteľ [a] považuje za najúčinnnejšie nasledujúce metódy: „metóda overovania a prístupu (Kahoot!), metóda čítania v kontexte – prostredníctvom výmeny kníh, čítanie s kreativitou“.

Učiteľ [b] uvádza: „Letecký režim považujem za veľmi zaujímavý, pretože na hodine filozofie často čítame filozofické texty, a tak študentom dávam rady, napríklad o pomalom čítaní, dôležitosti polohy tela, porozumení textu...“.

Učiteľ [d] uviedol nasledujúce prínosy učebnice v nasledujúcich oblastiach: „argumentácia, chyby v uvažovaní a ich identifikácia“.

4.1.3 Zlepšenie metodických podmienok pre výučbu kritického myslenia na stredných školách – workshopy IPO

Cieľové skupiny: učitelia a študenti stredných škôl.

Obdobie prejavu spoločenského vplyvu: predovšetkým 2023/2024

Naša katedra zorganizovala sériu workshopov pre učiteľov stredných škôl zameraných na výučbu kritického myslenia v rámci národného kola IPO. Učitelia, ktorí sa týchto workshopov zúčastnili: 31 v roku 2022, 32 v roku 2023 a 35 v roku 2024 – hodnotili ich prínos takto:

Učiteľ [a] hovorí: „Používam pracovné listy, niekedy hry na počítači, prostredníctvom ktorých preberáme hlavne učivo. Stretnutie s autorom pracovných zošitov občianskej výchovy som považoval za užitočné. Pracujem viac v skupinách, v triede píšeme aj eseje.“

Učiteľ [b] spomína, že vďaka účasti na workshopoch „častejšie používam Kahoot, naučil som sa používať JeopardyLabs, a teraz ho používam, a aj myšlienkové experimenty a vôbec viac aplikujem gamifikáciu“.

Učiteľ [d] uvádza, že v triede „pracujeme s originálnymi textami filozofov, analyzujeme texty a formulujeme argumenty“.

4.2 Vytvorenie vynikajúcich podmienok pre rozvoj kritického myslenia u študentov stredných škôl s medzinárodným prepojením (IPO)

Cieľová skupina: učitelia a študenti stredných škôl.

Obdobie prejavu spoločenského dopadu: predovšetkým 2023/2024

Naša katedra každoročne organizuje IPO pre slovenských stredoškôľakov s cieľom prehliť ich argumentačné schopnosti s možnosťou postúpiť na medzinárodné kolo. Počet účastníkov v akademickom roku - 2022/2023: 125; 2023/2024: 167; 2024/2025: 119. Zúčastnení učitelia zaznamenali nasledujúce zlepšenia v kritickom myslení študentov:

Učiteľ [b] poznamenal, že „študenti sa naučili lepšie argumentovať a vyhľadávať informácie. Lepšie vyjadrujú svoje myšlienky. Okrem toho študenti, ktorí boli úspešní v IPO, následne dosiahli veľmi dobré výsledky aj v olympiáde kritického myslenia. ...“.

Učiteľ [c] uvádza, že pozoroval pozitívne zmeny v nasledujúcich oblastiach: „v oblasti analýzy textu, písomného prejavu (kompozícia filozofickej eseje, logická súvislosť jednotlivých častí) a ústneho prejavu – formulovanie názorov, argumentácia“. A dodáva, že „účastníci IPO sa väčšinou zaujímajú o spoločnosť ako celok, alebo ich účasť na olympiáde vzbudí ich záujem o niektoré spoločenské otázky/problémy“.

Spätná väzba (1.2, 1.3 a 2.) spolu s kvantitatívnymi ukazovateľmi účasti študentov na IPO [e] potvrdzujú záver, že výskum kritického myslenia realizovaný na našej katedre [A-D] a jeho výsledky, najmä učebnice o kritickom myslení [6], a súvisiace aktivity katedry mali pozitívny spoločenský vplyv na podmienky rozvoja kritického myslenia slovenských stredoškôľakov.

- [a] Email od GK, učiteľka na SŠKP, Gymnázium Kráľovnej pokoja, Žilina.
- [b] Email od DT, učiteľ na Gymnázium sv. Františka z Assisi, Žilina.
- [c] Email od DK, učiteľ na základnej škole, Slovenskej jednoty 39, Košice.
- [d] Email od LG, učiteľ na Súkromnej spojenej škole, Rovná 597/15, Poprad.
- [e] Potvrdenie účasti stredoškolských študentov na IPO – dekan FF KU.
- [f] Potvrdenie od riaditeľa SŠKP Žilina.
- [g] Oficiálny doklad o predmete Kompetencie 21 v učebnom pláne SŠKP Žilina, s. 17-20.
- [h] Podrobný učebný plán predmetu Kompetencie 21 vyučovaného na SŠKP Žilina, s. 7, 9.